

Jednotná bankovní licence v bankovním sektoru

Česká republika vstoupí k 1. 5. 2004 do Evropské unie. Od tohoto dne řada podnikatelských subjektů bude moci využít princip jednotné licence. Princip jednotné licence vychází ze svobody poskytování služeb a svobody usazování, jakožto jedné ze základních zásad, na nichž stojí Evropská unie. Princip, který platí v řadě podnikatelských odvětví, se týká také bankovního sektoru.

Příslušná ustanovení zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění zákona č. 126/2002 Sb., týkající se jednotné licence nabudou účinnosti 1. 5. 2004, resp. v okamžiku, kdy vstoupí v platnost smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii. Princip jednotné licence se tak přesouvá z výlučně legislativní roviny i do roviny praktické.

Jednotná licence představuje další možnosti pro podnikání zahraničních bank, oprávněných finančních institucí a institucí oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky na území České republiky, ale i našich bank na území členských států Evropské unie a EFTA. Skutečnost, že banky, případně oprávněné finanční instituce nebo instituce oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky, nemusí procházet licenčním řízením v hostitelském státě, však neznamená, že zřízení pobočky v tomto státě je úplně volné. Postup je však ve srovnání s dnešními požadavky v případě udělení bankovní licence výrazně jednodušší. Princip jednotné licence rovněž znamená, že se mění postavení bankovního dohledu České národní banky ve vztahu k subjektům, které jej využívají. Český zákon o bankách a na něj navazující regulace a dohled se na ně od tohoto data bude vztahovat jen ve velmi omezeném rozsahu. V zásadě budou subjekty s jednotnou licencí působící na území České republiky podléhat regulaci a dohledu země, ve které má sídlo zahraniční banka. Česká národní banka bude vykonávat dohled pouze v oblasti likvidity a dále dohled nad plněním povinností, které jim ukládá zákon o bankách. Omezená působnost zákona o bankách však neznamená, že subjekty využívající výhod jednotné licence nemusí dodržovat právní normy platné na území České republiky.

Výhody jednotné licence využije všech devět poboček zahraničních bank, které působí v České republice. Jejich přechod do režimu jednotné licence neklade na klienty těchto bank žádné požadavky. Vklady klientů u pobočky zahraniční banky s jednotnou licencí budou pojištěny v rámci systému domovského státu. Podmínky pojištění vkladů těchto států vychází z požadavků práva Evropských společenství. Podle zákona o bankách mohou tyto pobočky zahraničních bank připojistit pohledávky z vkladů na základě smlouvy s Fondem pojištění vkladů v České republice, jestliže je domovský systém pojištění pro vkladatele pobočky méně příznivý než pojištění pohledávek z vkladů podle zákona o bankách. Zahraniční banka je povinna poskytnout vkladatelům informace o systému pojištění vkladů, včetně výše a rozsahu krytí poskytovaného systémem pojištění vkladů, jehož se banka a její pobočky účastní. Tyto informace musí být poskytnuty srozumitelným způsobem.

Jednotná licence přináší výhody jak subjektům využívajícím jednotnou licenci, tak i klientům. Zjednodušený režim pro podnikání může vést k posílení konkurenčního prostředí, k rozšíření nabídky produktů a celkovému zvýšení úrovně poskytovaných služeb.

Česká národní banka připravila k tématu jednotné licence vysvětlující materiál, jehož záměrem je formou otázek a odpovědí poskytnout detailnější informace o podstatě nového režimu a změnách, které s ním souvisí. Materiál obsahuje také vyhodnocení možných dopadů nového režimu na bankovní sektor České republiky.

1. Jednotná licence

1. Co je to jednotná licence

Obecně princip jednotné licence¹⁾ znamená, že se vydává pouze jedna licence²⁾, která vedle možnosti provádět licencované činnosti na území státu, jehož orgán licenci vydal (tzv. domovský stát/orgán), dává právo oprávněné osobě (držiteli licence) vykonávat na území jiného členského státu Evropské unie tyto činnosti bez licence od příslušného orgánu tohoto státu (tzv. hostitelský stát/orgán). Dohled nad pobočkou, resp. přeshraničními aktivitami, takové osoby vychází ze zásady, že členské státy uznávají princip domovského orgánu dohledu nad činností této osoby a vzájemně uznávají jeho výsledky. V praxi to znamená, že činnost osoby na území hostitelského státu podléhá orgánu dohledu domovského státu. Orgán dohledu hostitelského státu dohlíží pouze úzce vymezené právní předpisy hostitelského státu.

2. Kdo může využít jednotnou licenci

Jednotnou licenci může podle zákona o bankách využít banka, osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky a některé finanční instituce. Finanční instituce hodlající využívat výhod jednotné licence však musí splnit současně několik podmínek, z nichž nejvýznamnější je vlastnictví této instituce alespoň z 90 % bankou nebo bankami a ručitelství závazek mateřské banky nebo bank se souhlasem domovského orgánu dohledu za její závazky (splnění této podmínky však bude zřejmě v praxi vzácností). Mluvíme proto o tzv. oprávněné finanční instituci³⁾.

3. Na jakém teritoriu lze využít jednotnou licenci

Banka, oprávněná finanční instituce a osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky mohou využívat výhod jednotné licence podle směrnice 2000/12/ES,⁴⁾ pokud mají licenci udělenou orgánem dohledu následujících států

¹⁾ V praxi se můžeme setkat s různými pojmy, např. „evropský pas“, „jednotná evropská licence“, „jednotná bankovní licence“, „jednotná licence“ apod.

²⁾ Dokument, na jehož základě může osoba vykonávat bankovní činnosti, je nazýván různě v jednotlivých zemích EU, např. licence, bankovní licence, oprávnění poskytovat bankovní služby, povolení působit jako banka. Aby nedocházelo k nedorozumění, bude v tomto textu používán pouze pojem licence.

³⁾ Ustanovení o oprávněné finanční instituci byla do směrnice 2000/12/ES, dodána z toho důvodu, že v některých členských státech nesmějí úvěrové instituce vykonávat některé „bankovní“ činnosti ze seznamu vzájemně uznávaných činností – viz otázka 5 (např. v Řecku leasing) a zakládají si za účelem jejich výkonu dceřiné společnosti. Směrnice proto vychází z logiky, že by nebylo správné jim na základě tohoto omezení neumožnit poskytování těchto služeb prostřednictvím dceřiných společností i jinde v Evropské unii, pokud v praxi není rozdíl mezi takovýmto poskytováním úvěrovou institucí nebo její dceřinou společností, za jejíž závazky úvěrová instituce odpovídá. V některých zemích bylo rovněž úvěrovým institucím zakázáno poskytovat investiční služby (tzv. oddělení komerčního a investičního bankovníctví), tudíž se v tomto oboru podnikání angažovaly prostřednictvím svých dceřiných společností – oprávněných finančních institucí. I v oblasti investičních služeb (obchodníků s cennými papíry) však již 10 let platí princip jednotné licence, proto tento druh služeb již není zpravidla poskytován v rámci EU na základě „bankovní“ jednotné licence, nýbrž jednotné licence „obchodníků s cennými papíry“.

⁴⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a jejím výkonu.

členských států Evropské unie (15) - SRN, Rakousko, Francie, Itálie, Dánsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, Španělsko, Portugalsko, Řecko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Irsko, Švédsko a Finsko

a

10 dalších nových členů dnem vstupu smluv o přistoupení v platnost: Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Malta a Kypr
nebo také z

členských států EFTA (European Free Trade Association Convention), které jsou součástí EHP (Evropský hospodářský prostor)⁵⁾ - Island, Lichtenštejnsko a Norsko (nikoliv Švýcarsko),

a to na území všech uvedených států.

4. Za jakých podmínek může osoba využít jednotné licence

Banka, osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky a oprávněná finanční instituce může využít výhod jednotné licence a poskytovat na území jiného členského státu Evropské unie činnosti uvedené v seznamu vzájemně uznávaných činností (viz otázka 5), pokud současně

- a) má sídlo na území členského státu,
- b) má licenci od příslušného orgánu domovského státu zahrnující činnosti uvedené v seznamu vzájemně uznávaných činností,
- c) je dohlížena orgánem dohledu domovského státu,
- d) splní oznamovací postup stanovený právem Evropských společenství a
- e) splní stanovené podmínky v případě oprávněné finanční instituce.

5. Co je seznam vzájemně uznávaných činností a jaké činnosti mohou být poskytovány v rámci režimu jednotné licence

Seznam vzájemně uznávaných činností představuje přesně stanovený výčet činností, které osoby, pokud je mají uvedeny v licenci od domovského orgánu dohledu, mohou poskytovat na území jiného členského státu bez nutnosti vydání licence tohoto hostitelského státu. Seznam těchto činností je obsažen ve směrnici 2000/12/ES v příloze č. 1. Uznávané činnosti oprávněných finančních institucí se od úvěrových institucí (bank) liší pouze v tom, že neobsahují přijímání vkladů od veřejnosti. U osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky je vzájemně uznávanou činností pouze emitování elektronických peněz (peněžních prostředků).⁶⁾ Seznam vzájemně uznávaných činností je závazný v tom smyslu, že hostitelský stát musí umožnit zahraničním institucím splňujícím dané podmínky poskytovat činnosti

⁵⁾ Podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění zákona č. 126/2002 Sb., čl. II odst. 2 „Ustanovení zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění tohoto zákona, vztahující se na členské státy Evropské unie, se vztahují i na další státy Evropského hospodářského prostoru, pokud tak vyplývá z mezinárodní smlouvy, která byla schválena Parlamentem, ratifikována a vyhlášena, a jíž je Česká republika vázána, nebo z obdobné mezinárodní smlouvy, která vstoupila v platnost před 1. lednem 1993.“ Takovou smlouvou je Smlouva o Evropském hospodářském prostoru (EHP), kterou uzavřely v roce 1994 členské státy EU, Evropské společenství a některé členské státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO/EFTA). Tato smlouva vztahuje působnost značné části práva ES (včetně práva v oblasti bankovníctví) i na zúčastněné státy ESVO. V současnosti, poté co část států ESVO vstoupila do EU, se jedná o Island, Norsko a Lichtenštejnsko. I na tyto státy se tedy vztahuje působnost jednotné bankovní licence, vzájemné uznávání pojištění vkladů, ustanovení o spolupráci orgánů bankovního dohledu, atd.

⁶⁾ Článek 2 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a rady 2000/46/ES ze dne 18. září 2000, o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností.

uvedené v tomto seznamu na území jeho státu, má-li je uvedeny v licenci od domovského orgánu dohledu. Nicméně domovský orgán dohledu nemusí umožnit osobám, které licencuje, výkon veškerých činností uvedených v seznamu (a ani není povinen poskytování veškerých „doma“ povolených činností umožnit v hostitelském státu). Udělení licence pro konkrétní činnosti je plně v jeho kompetenci. Umožní-li je však, musí toto oprávnění uznat i hostitelské státy.

6. Jaké jsou formy podnikání v režimu jednotné licence

Banky, oprávněné finanční instituce a osoby oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky mohou podnikat na území jiného členského státu Evropské unie buď na základě založení pobočky (realizace práva usazení) nebo bez založení pobočky (poskytování služeb „přes hranici“). Bez založení pobočky je ale možné poskytovat službu na území hostitelského státu pouze tehdy, pokud nemá charakter trvalé (soustavné) hospodářské činnosti.

Jedna osoba může působit na území hostitelského státu v obou formách, jestliže některé činnosti poskytuje trvale prostřednictvím pobočky a jiné pouze dočasně, jednorázově či výjimečně.

7. Jaký je základní rozlišovací znak základních forem podnikání

Podle úředního sdělení Komise ES a *case law* Evropského soudního dvora (ESD) je rozlišujícím znakem výkonu práva usazování a svobody poskytování služeb soustavnost. Soustavnost se vysvětluje prostřednictvím trvání, pravidelnosti, periodicity a nepřerušování dotčené činnosti. Vybudování infrastruktury nutné k poskytnutí služby ještě samo o sobě nezakládá usazení. Zákon o bankách pracuje s pojmem „trvalost“, kterou je nutno ve smyslu judikatury ESD tak i interpretovat. Kritérium „trvalosti (soustavnosti)“ je nutné posuzovat případ od případu. V některých případech je však velmi obtížné odlišit tyto dvě formy podnikání. V této věci již existuje i řada rozhodnutí ESD. Rozsudky ESD vyjádřily zásadu, že volnost poskytovat služby nesmí být zneužívána k obcházení právních předpisů hostitelského státu upravujících podnikání v dané oblasti. O takové obcházení by se jednalo v případě, že se podnikatel usadil na území jednoho státu, své služby však poskytuje výlučně nebo převážně ve státě jiném. Proti tomuto jednání má tento jiný členský stát Evropské unie možnost bránit se a požadovat, aby takový podnikatel využil práva usazení na jeho území.

8. Co je podstatou oznamovacího postupu

Systém jednotné licence zjednodušeně řečeno funguje tak, že poskytovatel služeb informuje orgán, který mu udělil licenci (orgán dohledu domovského státu), o svém záměru poskytovat služby v jiné členské zemi Evropské unie (hostitelský stát). Orgánem dohledu domovského státu je v případě oprávněné finanční instituce orgán dohledu nad bankou (bankami), která tuto instituci vlastní a ručí za její závazky. Součástí informace je v případě úmyslu zřídit v hostitelském státu pobočku obchodní plán, zejména výčet činností, které bude poskytovatel služeb vykonávat v tomto státě, popis organizační struktury a personálního zabezpečení řízení pobočky. Pokud orgán dohledu domovského státu nemá pochybnosti o organizační struktuře a finanční situaci banky nebo finanční instituce ve vztahu k předpokládaným činnostem, postoupí do tří měsíců od obdržení oznámení banky/oprávněné finanční instituce informaci orgánu dohledu hostitelského státu včetně příslušné dokumentace. Hostitelský orgán dohledu v tomto případě nemá žádnou rozhodovací pravomoc, zda poskytovatel služby může nebo nemůže na jeho území službu poskytovat. Orgán dohledu

hostitelského státu vezme pouze tuto skutečnost na vědomí a oznámí poskytovateli služeb přehled právních předpisů, které se na něj vztahují a jejichž plnění bude dohlížet. Výkon dohledu zajišťuje hlavně orgán dohledu domovského státu, nicméně jak vyplývá z příslušné směrnice i zákona o bankách v části týkající se výměny informací, porušení povinnosti při poskytování služeb v zahraniční řeší oba regulátoři v úzké spolupráci. Pokud hodlá subjekt zřídit svou pobočku ve více členských státech Evropské unie, musí pro každý stát projít oznamovacím postupem.

9. Co je základem spolupráce ČNB s ostatními zahraničními regulátory

Princip jednotné licence předpokládá prohloubení spolupráce České národní banky s ostatními regulátory členských států Evropské unie. Legislativním základem spolupráce České národní banky se zahraničními regulátory je zákon o bankách, který opravňuje Českou národní banku k výměně informací o všech skutečnostech nezbytných pro výkon bankovního dohledu se zahraničními orgány dohledu (§ 38c), umožňuje provádět dohlídky na místě Českou národní bankou a opravňuje Českou národní banku požádat orgán dohledu příslušného státu o provedení kontroly na místě v pobočkách mimo území České republiky, a naopak opravňuje Českou národní banku umožnit kontrolu na místě orgánu dohledu země sídla zahraniční banky nebo provést na základě žádosti orgánu dohledu zahraniční banky kontrolu na místě v pobočce zahraniční banky působící v České republice (§ 25). Způsob komunikace mezi Českou národní bankou a zahraničními orgány dohledu je pak přesněji specifikován v tzv. Memorandum of Understanding. Doposud byly uzavřeny dohody o spolupráci při výkonu bankovního dohledu se zahraničními regulátory z Rakouska, Spolkové republiky Německo, Francie, Slovenska, USA (stát New York) a Belgie. V projednávání jsou dohody s regulátory z Itálie a Holandska. Realizovat postup požadovaný bankovní směrnici by však bylo možné i bez těchto dohod. Dohody ale mohou přispět k hladšímu průběhu procesu i při následné komunikaci. Pokud dojde k založení dalších poboček v České republice nebo naopak naše banky založí své pobočky v jiném členském státu Evropské unie, s nímž zatím nemá Česká národní banka uzavřenu dohodu o spolupráci, bude Česká národní banka iniciovat uzavření této dohody.

10. Jaký je postup v případě, kdy orgán domovského dohledu odejme licenci osobě, nad níž vykonává dohled, nebo přijme jiná rozhodnutí týkající se reorganizace této osoby

V souladu se směrnicí 2000/12/ES zákon o bankách zakotvuje povinnost domovského orgánu dohledu neprodleně informovat orgán dohledu hostitelského státu o odnětí licence bance, oprávněné finanční instituci (má-li licenci) nebo osobě oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky.

Toto ustanovení se však stalo do značné míry fakticky bezpředmětným přijetím směrnice 2001/24/ES⁷⁾, kterou jsou členské státy Evropské unie povinny zapracovat do národní legislativy do 5. 5. 2004 (směrnice by měla být do našeho právního řádu zapracovaná novelou zákona o konkursu a vyrovnání a souvisejících zákonů). Podle této směrnice je povinen domovský orgán dohledu informovat orgán dohledu hostitelského státu o rozhodnutí, jímž bylo zahájeno konkursní nebo jiné obdobné řízení ohledně úvěrové instituce či vyhlášena nucená správa nebo obdobné reorganizační opatření v úvěrové instituci, a to

⁷⁾ Směrnice 2001/24/ES o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

včetně praktických dopadů takového rozhodnutí. Pokud je to možné, měla by být tato informace sdělena před přijetím rozhodnutí, obecně co nejdříve. Účinky takového rozhodnutí orgánu domovského státu by měly být v zásadě uznatelné bez dalšího na území hostitelského státu a uvedená likvidační a reorganizační řízení, včetně jejich dopadů na pobočku, budou probíhat v režii domovského státu (jeho práva). Reorganizační opatření může v mezích své působnosti (zejména likvidita) přijmout vůči pobočce úvěrové instituce i hostitelský orgán dohledu. Česká národní banka musí být v obecné rovině připravena, že hostitelský orgán dohledu může přijmout toto opatření vůči pobočce tuzemské banky, již bude odňata licence nebo v níž bude zavedena nucená správa, nicméně Česká národní banka v roli hostitelského orgánu ve své pravomoci toto oprávnění vůči pobočkám zahraničních bank podle zákona o bankách nemá (nucená správa nemůže být uvalena v pobočce zahraniční banky).

11. Jakým způsobem jsou pojištěny vklady u poboček zahraničních bank využívajících výhod jednotné licence

V souladu se zákonem o bankách se na pobočku zahraniční banky využívající výhod jednotné licence nevztahují ustanovení zákona o bankách týkající se pojištění pohledávek z vkladů (výjimka - viz níže). Vychází se ze skutečnosti, že veškeré vklady, včetně vkladů přijatých pobočkou zahraniční banky, jsou pojištěny v rámci systému domovského státu, který vychází z požadavků práva Evropských společenství. Ustanovení zákona o bankách o pojištění vkladů se na pobočky vztahují pouze za situace, kdy využijí možnost připojištění pohledávek z vkladů na základě smlouvy s Fondem pojištění vkladů, jestliže je domovský systém pojištění pro vkladatele pobočky méně příznivý než pojištění pohledávek z vkladů podle zákona o bankách. V návaznosti na znění zákona o bankách a skutečnost, že žádná banka v Evropské unii se doposud nepřipojila, se předpokládá, že okamžikem přechodu stávajících poboček zahraničních bank do režimu jednotné licence tyto pobočky již nebudou přispívat do Fondu pojištění vkladů. Omezení počtu subjektů přispívajících do Fondu pojištění vkladů však nemá vliv na výplatu zákonem stanovených náhrad. V případě, že prostředky Fondu pojištění vkladů nepostačují k vyplácení zákonem stanovených náhrad, může si Fond pojištění vkladů v souladu se zákonem o bankách obstarat potřebné peněžní prostředky na trhu.

Informace o pojištění vkladů je součástí informace zasílané domovským orgánem dohledu v rámci oznamovacího postupu týkajícího se záměru banky poskytovat služby na území jiného členského státu Evropské unie prostřednictvím své pobočky. Česká národní banka v souvislosti s přechodem stávajících poboček zahraničních bank do režimu jednotné licence nebude tuto informaci požadovat od poboček, obrátí se ale přímo na domovské orgány dohledu zahraničních bank s požadavkem o poskytnutí informace o systému pojištění vkladů v jejich zemi. Nicméně v souladu se směrnicí 94/19 ES o systémech pojištění vkladů je povinna každá banka z členského státu Evropské unie poskytnout současným a případným budoucím vkladatelům informace potřebné k určení systému pojištění vkladů, jehož se banka a její pobočky účastní. Vkladatelé musí být informováni o systému pojištění vkladů, včetně výše a rozsahu krytí poskytovaného systémem pojištění vkladů. Tyto informace musí být poskytnuty snadno srozumitelným způsobem.

II. Postup ČNB vůči osobám využívajícím výhod jednotné licence

1. Které typy oznámení může ČNB reálně očekávat

Po vstupu České republiky do Evropské unie lze teoreticky očekávat, že výhody jednotné licence využijí následující osoby se sídlem v Evropské unii:

A/ ČNB v postavení orgánu dohledu hostitelského státu

- a) zahraniční banka, která hodlá poskytovat vzájemně uznávané činnosti prostřednictvím své pobočky,
- b) zahraniční banka, která hodlá poskytovat vzájemně uznávané činnosti bez založení pobočky,
- c) zahraniční osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky, která hodlá poskytovat tuto službu prostřednictvím své pobočky,
- d) zahraniční osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky, která hodlá poskytovat tuto službu bez založení pobočky,
- e) zahraniční oprávněná finanční instituce, která hodlá poskytovat vzájemně uznávané činnosti (bez přijímání vkladů) prostřednictvím své pobočky,
- f) zahraniční oprávněná finanční instituce, která hodlá poskytovat vzájemně uznávané činnosti (bez přijímání vkladů) bez založení pobočky.

Oznámení týkající se institucí uvedených v písmenech c) až f) jsou však velmi málo pravděpodobná (viz otázka č. 2)

B/ ČNB v postavení orgánu dohledu domovského státu

- a) banka se sídlem v České republice, která hodlá poskytovat činnosti na území jiného členského státu Evropské unie (EHP) prostřednictvím své pobočky,
- b) banka se sídlem v České republice, která hodlá poskytovat činnosti na území jiného členského státu Evropské unie (EHP) bez založení pobočky.

Výhod jednotné licence bude moci využít družstevní záložna, ta však postupuje v režimu zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech, v platném znění⁸⁾, svá oznámení postupuje Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami. Naopak, zahraniční úvěrová instituce ve formě družstva je považována za zahraniční banku a může v České republice podnikat na základě zákona o bankách, jelikož zákon o bankách v případě zahraniční banky nerozlišuje její právní formu.

Osoba se sídlem v České republice, které byl vydán předchozí souhlas k vydávání elektronických peněžních prostředků ve smyslu zákona o platebním styku, rovněž nemůže využít výhod jednotné licence, neboť nesplňuje podmínky stanovené pro získání jednotné licence právem Evropských společenství. Současná právní úprava neumožňuje totiž vznik tuzemského nebankovního subjektu požívajícího výhody jednotné evropské licence - viz níže bod 3 písm. c).

V návaznosti na novelu obchodního zákoníku a z ní vycházející výklad České národní banky není možné, aby finanční instituce vlastněná českou bankou nebo bankami mohla využít jednotné licence na území jiného členského státu Evropské unie. Jednou z podmínek, kterou musí finanční instituce totiž splňovat, je, že banka nebo banky, které vlastní finanční

⁸⁾ Vládní návrh harmonizační novely zákona o spořitelních a úvěrních družstvech je v Senátu (stav ke 15.3. 2004)

instituci, společně a nerozdílně se souhlasem domovského orgánu dohledu ručí za její závazky. Zákon o bankách ukládá bankám povinnost při výkonu své činnosti postupovat obezřetně, přičemž výslovně zakazuje bankám být společníkem veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti, neboť ten neomezeně ručí za závazky společnosti⁹⁾. Vystavení neomezené záruky za závazky dceřiné společnosti považuje Česká národní banka za akt, který by byl v rozporu se zásadou obezřetnosti podnikání bank zakotvenou v zákonu o bankách¹⁰⁾ a nedala by k takovému právnímu úkonu ve smyslu stanovených podmínek potřebný souhlas. Z tohoto pohledu je příslušné ustanovení Směrnice 2000/12/ES a zákona o bankách zatím v České republice pro dceřiné společnosti bank neaplikovatelné. V praxi tyto finanční instituce výhody jednotné licence prakticky nevyužívají (např. v Německu pouze jedna). Důvody zapracování oprávněných finančních institucí do směrnice 2000/12/ES byly zmíněny již dříve - viz poznámka pod čarou 3).

2. Je možné, aby banky a oprávněné finanční instituce podnikaly na základě jednotné licence jinak než v režimu zákona o bankách (na základě oznámení ČNB)

Seznam vzájemně uznávaných činností obsahuje i činnosti spojené s činností obchodníka s cennými papíry (tzv. investiční služby). Právo Evropských společenství požaduje, aby oprávněná finanční instituce, která splňuje podmínky směrnice 2000/12/ES a zároveň směrnice 93/22/EHS¹¹⁾ měla právo si vybrat, ve kterém režimu kterého orgánu dohledu bude výhody jednotné licence uplatňovat bez toho, aby musela procházet dvojím oznamovacím postupem. Vybraný orgán musí toto právo volby respektovat, oznámení přijmout a vyřídit. V praxi to bude znamenat, že osoba poskytující investiční služby, jež splňuje znaky oprávněné finanční instituce, si může vybrat, zda oznámení podá České národní bance podle zákona o bankách nebo Komisi pro cenné papíry v režimu navrhovaného zákona o podnikání na kapitálovém trhu. Pokud jej však podá podle tohoto zákona, nebude moci v režimu jednotné licence poskytovat jiné než investiční služby. Bez ohledu na to, u kterého orgánu podá osoba oznámení, je povinna osoba poskytující investiční služby plnit informační povinnosti podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu.

3. Jaký bude konkrétní postup ČNB v jednotlivých případech

A/ ČNB v postavení orgánu dohledu hostitelského státu

a) Zahraníční banky, které hodlají poskytovat vzájemně uznávané činnosti prostřednictvím své pobočky na území ČR

Orgán dohledu domovského státu předá České národní bance informace týkající se záměru banky, která je v jeho působnosti, poskytovat bankovní činnosti na území České republiky, včetně veškeré předepsané dokumentace.

Česká národní banka nejpozději do dvou měsíců od obdržení informace od orgánu dohledu domovského státu sdělí zahraniční bance/pobočce zahraniční banky, které právní předpisy a výkazy se na její činnost na území České republiky budou vztahovat. Bude-li pobočka poskytovat též investiční služby, vyžádá si Česká národní banka relevantní předpisy od Komise pro cenné papíry (půjde zejména o pravidla jednání se zákazníky a oznamovací povinnosti vůči Komisi),

⁹⁾ V případě komanditní společnosti pouze její komplementář.

¹⁰⁾ Viz úřední sdělení ČNB ze dne 31. 1. 2002 k problematice uzavírání ovládacích smluv bankami.

¹¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 93/22/EHS ze dne 10. května 1993, o investičních službách v oblasti cenných papírů, která rovněž obsahuje režim jednotné licence.

kteřou bude tímto zároveň informovat o nové pobočce zahraniční banky. Po obdržení tohoto přehledu nebo po marném uplynutí dvouměsíční lhůty může pobočka začít podnikat na území České republiky.

Pobočky zahraničních bank využívající výhod jednotné licence, včetně poboček zahraničních družstevních úvěřových institucí, budou mít charakter rezidentských institucí České republiky a budou muset být zařazeny do Seznamu měřnových finančních institucí (MFI) v České republice, který udržuje ČNB a který bude sloužit jako zdroj údajů pro Seznam MFI v Evropské unii vedený a zveřejňovaný Evropskou centřální bankou. Pobočka zahraniční banky působící v České republice v režimu jednotné licence bude zároveň zařazena do seznamu bank a poboček zahraničních bank, který vede Česká národní banka.

Dohled nad pobočkou vykonává orgán dohledu domovského státu.

Česká národní banka vykonává dohled nad likviditou pobočky a dalšími činnostmi banky v souladu se zákonem o bankách, který explicitně uvádí, která ustanovení zákona o bankách se na pobočku v režimu jednotné licence vztahují - podrobněji v části III. tohoto materiálu.

b) zahraniční banky, které hodlají poskytovat vzájemně uznávané činnosti bez založení pobočky na území ČR

Orgán dohledu domovského státu zahraniční banky zašle České národní bance oznámení o činnosti, kterou zahraniční banka zamýšlí v České republice poskytovat bez založení pobočky. Zahraniční banka je povinná tuto skutečnost oznámit orgánu domovského dohledu před prvním poskytnutím služby na území České republiky.

Česká národní banka vezme tuto informaci na vědomí a zaregistruje banku do neveřejného seznamu bank poskytujících služby na území České republiky.

c) zahraniční osoby oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky, které hodlají poskytovat tuto službu prostřednictvím své pobočky na území ČR

V případě zahraničních osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky orgán dohledu nad touto osobou domovského státu předá České národní bance informace týkající se záměru této osoby podnikat na našem území prostřednictvím své pobočky, včetně veškeré předepsané dokumentace.

Osoba oprávněná vydávat elektronické peněžní prostředky je podle práva ES zahrnována do sektoru MFI, a proto pro její pobočku v České republice je nutno uplatnit stejné postupy jako vůči pobočkám zahraničních bank, včetně stanovení rozsahu jejich vykazovacích povinností vůči České národní bance a jejich právní úpravy ve vyhlášce České národní banky. Česká národní banka proto zařadí pobočku zahraniční osoby oprávněnou vydávat elektronické peněžní prostředky do seznamu MFI v České republice.

Česká národní banka nejpozději do dvou měsíců od obdržení informace od orgánu dohledu domovského státu sdělí zahraniční osobě oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky/její pobočce, které právní předpisy a výkazy se na

její činnost na území České republiky budou vztahovat. Po obdržení tohoto přehledu nebo po marném uplynutí dvouměsíční lhůty může pobočka začít podnikat na území České republiky.

d) zahraniční osoby oprávněné vydávat elektronické peněžní prostředky, které hodlají poskytovat tuto službu bez založení pobočky na území ČR

Postup je obdobný jako v písm b).

e) zahraniční oprávněné finanční instituce, které hodlají poskytovat vzájemně uznávané činnosti (bez přijímání vkladů) prostřednictvím své pobočky na území ČR

Postup v případě zahraničních oprávněných finančních institucí spočívá v tom, že orgán dohledu domovského státu nad bankou, resp. bankami, které jsou v jeho působnosti, vlastní oprávněnou finanční instituci a ručí za její závazky, předá České národní bance informace týkající se záměru oprávněné finanční instituce poskytovat činnosti na území České republiky, včetně veškeré předepsané dokumentace.

Česká národní banka nejpozději do dvou měsíců od obdržení informace od orgánu dohledu domovského státu sdělí zahraniční oprávněné finanční instituci/její pobočce, které právní předpisy a výkazy, se na její činnost na území České republiky budou vztahovat. Půjde-li o obchodníka s cennými papíry, bude informovat Komisi pro cenné papíry o založení pobočky. V případě provádění platebního styku bude instituce informována o povinnosti nahlásit se finančnímu arbitrovi.

Zahraníční oprávněné finanční instituce budou náležet do sektoru finančních institucí, pro které je v České národní bance postupně připravováno výkaznictví vůči České národní bance podle požadavků a metodiky Evropské centrální banky (vč. jeho právní úpravy připravovanou vyhláškou ČNB). Pro evidenci vykazujících subjektů bude Česká národní banka rovněž vytvářet a udržovat seznamy těchto institucí a je pravděpodobné, že budou sloužit i jako zdroj údajů pro seznamy stanovených typů finančních institucí vytvářených Evropskou centrální bankou. Pro pobočky zahraničních oprávněných finančních institucí v České republice je proto nutno uplatnit stejné postupy jako vůči pobočkám zahraničních bank a jiných měnových finančních institucí.

Pobočka zahraniční oprávněné finanční instituce může začít podnikat na území České republiky po obdržení přehledu, které právní předpisy a výkazy se na její činnost na území České republiky budou vztahovat, nebo po marném uplynutí dvouměsíční lhůty.

f) zahraniční oprávněné finanční instituce, které hodlají poskytovat vzájemně uznávané činnosti (bez přijímání vkladů) bez založení pobočky na území České republiky

Postup je obdobný jako v písm b) viz výše s tím, že pokud by šlo o poskytování investiční služby, bude Česká národní banka informovat Komisi pro cenné papíry o záměru této instituce.

B/ ČNB v postavení orgánu dohledu domovského státu

a) banky se sídlem v České republice, které hodlají poskytovat činnosti na území jiného členského státu Evropské unie prostřednictvím své pobočky

Banka v souladu se zákonem o bankách oznámí České národní bance záměr založit svou pobočku na území jiného členského státu Evropské unie (hostitelský stát) a sdělí jí

- na území kterého členského státu hodlá založit pobočku,
- obchodní plán obsahující výčet předpokládaných činností,
- organizační strukturu pobočky,
- adresu v hostitelském státě, na které bude možno získat dokumenty,
- jména odpovědných osob za řízení pobočky.

Podáním oznámení je zahájeno správní řízení.

Česká národní banka úředním sdělením upřesní rozsah výše uvedených informací. Jde zejména o údaje týkající se obchodního plánu, plánovaného objemu jednotlivých činností, zapojení pobočky do vnitřního řídicího a kontrolního systému, obsahu životopisu osob odpovědných za řízení pobočky.

Před vydáním rozhodnutí požádá Česká národní banka o stanovisko Komise pro cenné papíry, jde-li o banku, která je obchodníkem s cennými papíry a která hodlá poskytovat na území jiného členského státu Evropské unie investiční služby. Nicméně odpovědnost za rozhodnutí nese Česká národní banka.

Pokud Česká národní banka nebude mít pochybnosti o organizační struktuře pobočky a finanční situaci banky ve vztahu k předpokládaným činnostem, rozhodne ve lhůtách podle správního řádu (bezodkladně, případně do 30 dnů a ve zvlášť složitých případech do 60 dnů), zda jsou splněny podmínky stanovené právem ES pro poskytování služeb v rámci jednotné licence prostřednictvím pobočky. Poté, nejpozději však do tří měsíců od obdržení oznámení banky, předá informace oznámené bankou a informace o výši kapitálu banky, kapitálové přiměřenosti banky a podrobnostech o pojištění vkladů v této bance hostitelskému orgánu dohledu. O předání informací hostitelskému orgánu dohledu je Česká národní banka povinna ze zákona informovat banku.

Pokud Česká národní banka zjistí, že podmínky stanovené právem ES pro poskytování služeb v rámci jednotné licence prostřednictvím pobočky splněny nejsou nebo pokud přetrvávají pochybnosti o organizační struktuře a finanční situaci banky ve vztahu k předpokládaným činnostem, oznámení ve správním řízení zamítne. Banka může využít opravný prostředek. Rozhodnutí podléhá soudnímu přezkumu.

Česká národní banka podle zákona o bankách a v souladu se směrnicí 2000/12/ES informuje Komisi ES o počtu a povaze případů, kdy odmítla umožnit bance založení pobočky v jiném státě EU (EHP).

b) banka se sídlem v České republice, která hodlá poskytovat činnosti na území jiného členského státu Evropské unie bez založení pobočky.

Banka před prvním poskytnutím služby oznámí zamýšlené činnosti České národní bance. Podrobnosti oznámení bude Česká národní banka specifikovat

v úředním sdělení. Půjde zejména o popis způsobu poskytnutí této služby, z kterého musí být zřejmé, že nemá charakter trvalé hospodářské činnosti.

Česká národní banka zašle oznámení do jednoho měsíce od jeho obdržení hostitelskému orgánu dohledu.

Pokud by z oznámení banky vyplynulo, že činnost na území hostitelského státu má mít charakter trvalé hospodářské činnosti, Česká národní banka vyžádá, aby banka znovu přehodnotila svůj záměr a případně podala oznámení o založení své pobočky.

4. Jaký bude postup ČNB vůči již existujícím pobočkám zahraničních bank

V České republice k 15. 3. 2004 působí devět poboček zahraničních bank (ABN AMRO Bank N. V., COMMERZBANK Aktiengesellschaft, pobočka Praha, Deutsche Bank Aktiengesellschaft Filiale Prag, organizační složka, ING Bank N.V., HSBC Bank plc – pobočka Praha, Raiffeisenbank im Stiftland eG pobočka Cheb, odštěpný závod, Sparkasse Mühlviertel - West banka a. s. pobočka České Budějovice, Všeobecná úverová banka a. s., pobočka Praha, Waldviertler Sparkasse von 1842 pobočka). Jejich čistá aktiva činí 242 mld Kč, což představuje 9,5 % podíl na celkových čistých aktivech za celý bankovní sektor.

K přechodu poboček zahraničních bank do režimu jednotné licence dochází k 1. 5. 2004 bez nutnosti jakýchkoli úkonů ze strany zahraničních bank. Přechod do režimu jednotné licence se týká poboček zahraničních bank, které prošly v minulosti licenčním řízením České národní banky. Jejich činnost v souladu se zákonem o bankách až do 1. 5. 2004 podléhá regulaci a výkonu bankovního dohledu, který je prováděn Českou národní bankou. S většinou domovských regulátorů těchto zahraničních bank Česká národní banka uzavřela nebo připravuje dohodu o spolupráci při výkonu bankovního dohledu (tzv. Memorandum of Understanding). Přechodem poboček do režimu jednotné licence nejsou ostatní zákonná ustanovení týkající se jednotné licence dotčena.

III. Výkon dohledu nad pobočkami zahraničních bank a změny ve výkonu dohledu nad pobočkami zahraničních bank využívajících výhod jednotné licence

1. Jakým způsobem byl doposud zajišťován výkon dohledu nad pobočkami zahraničních bank

V současné době jsou pobočky zahraničních bank dohlíženy v rámci dohledu na dálku a na místě obdobně jako banky s následujícími rozdíly:

- a) pobočky nedrží kapitál, proto nejsou sledovány limity kapitálové přiměřenosti, úvěrové angažovanosti a měnových pozic,
- b) pravidelně se zpracovávají dva druhy analýz - za 4. čtvrtletí jsou zpracovány analýzy za jednotlivé pobočky, a to ve stejné struktuře jako za banky, které navíc obsahují analýzu centrály v uplynulém roce, v 1., 2. a 3. čtvrtletí je zpracována souhrnná analýza všech poboček, a to v následující struktuře:
 - souhrnná analýza poboček významných zahraničních bank, jejichž charakteristikami je orientace na korporátní klientelu, vysoký objem podrozměrových operací, velký význam operací na mezibankovním trhu, nevýznamný dopad případných problémů pobočky na finanční stabilitu centrály apod.,

- souhrnná analýza poboček s regionální působností, jež jsou charakterizovány zaměřením na drobnou regionální klientelu a vysokým podílem na celkových aktivitách banky apod.,
- samostatná analýza poboček, jež nelze zařadit do výše uvedených skupin.

2. *Jaké jsou povinnosti zahraničních bank v režimu jednotné licence*

Na pobočky zahraničních bank, které budou působit na území České republiky v rámci režimu jednotné licence, se vztahuje zejména

- a) zákon o bankách a to v těchto případech:
 - povinnost zavést účinný systém vyřizování stížností včetně jeho zveřejnění v českém jazyce (§ 11 odst. 5 zákona o bankách),
 - povinnost informovat zákonem stanovené orgány a osoby v záležitostech týkajících se klienta, byť spadají pod ochranu bankovního tajemství (§ 38 odst. 2 až 6 zákona o bankách),
 - povinnost provést opravné zúčtování (§ 20c zákona o bankách),
 - povinnost řídit likviditu,
 - povinnost plnit ustanovení měnové politiky,
- b) další právní předpisy, které upravují provozování bankovních činností na území České republiky a které Česká národní banka sdělí zahraniční bance písemně,
- c) ostatní právní předpisy České republiky, jejichž dodržování Česká národní banka nedozoruje, ani je zahraniční bance nesděljuje (zákoník práce, předpisy týkající se bezpečnosti práce, ochrana životního prostředí, předpisy týkající se ochrany národního kulturního dědictví atd.).

Podle úředního sdělení Komise ES povinnost hostitelského státu sdělit právní předpisy, které se vztahují na činnost pobočky zahraniční banky, má pouze informativní charakter a v případě, že Česká národní banka informační povinnost nesplní, nelze dovozovat, že by se tyto předpisy na tuto pobočku nevztahovaly.

3. *Jaké možnosti poskytuje zákon o bankách pobočkám zahraničních bank v režimu jednotné licence*

Pobočky zahraničních bank v režimu jednotné licence podle zákona o bankách mají možnost:

- připojit pohledávky z vkladů (§ 41m odst. 1 a 2 zákona o bankách),
- účastnit se systému mezibankovní výměny informací týkající se bonity a důvěryhodnosti klientů, zejm. registrů úvěrů (§ 38a zákona o bankách),
- účastnit se platebního systému provozovaného Českou národní bankou a v případě využití této možnosti povinnost řídit se předpisy regulujícími tento systém (§ 20b zákona o bankách) - zatím se jedná o teoretickou možnost, neboť v České republice existuje pouze tento jeden platební systém.

4. *Jaké skutečnosti oznamuje pobočka zahraniční banky v režimu jednotné licence ČNB*

Pobočka zahraniční banky v režimu jednotné licence oznamuje České národní bance informace v oblasti likvidity.

Česká národní banka může rovněž podle zákona o bankách od pobočky zahraniční banky působící v režimu jednotné licence požadovat v oblasti monitorování rizik vzniklých z otevřených pozic na finančním trhu na území České republiky stejné informace jako od bank se sídlem na území České republiky. Česká národní banka může rovněž požadovat pravidelná hlášení o jejích podnikatelských činnostech na území České republiky ve formě statistických údajů. Česká národní banka bude toto své právo využívat – viz část II otázka č. 3A/ písm. a).

Zasílání hlášení poboček zahraničních bank v režimu jednotné licence České národní bance v zásadě vychází z účetnictví. Pobočka zahraniční banky v režimu jednotné licence u sledovaných ekonomických činností vede účetnictví podle zákona o účetnictví. Pobočky zahraničních bank působících v České republice na základě licence udělené Českou národní bankou i podle jednotné licence budou plnit vykazovací povinnosti vůči České národní bance podle opatření ČNB (č. 3/2003, které nabylo účinnosti 1. 1. 2004) vydaného na základě zákona o České národní bance.

5. Jakým způsobem bude prováděn výkon dohledu nad pobočkami zahraničních bank v režimu jednotné licence

V současné době bylo Českou národní bankou připraveno úřední sdělení k některým ustanovením zákona o bankách, které se týkají jednotné licence. Připravuje se rovněž doplnění, resp. úprava interní metodiky. Při úpravě metodiky bude Česká národní banka vycházet i z poznatků zahraničních regulátorů ze zemí, jež princip jednotné licence již používají.

Podle zákona o bankách Česká národní banka jako domovský i hostitelský orgán dohledu spolupracuje s orgány dohledu ostatních států a poskytuje jim informace důležité pro dohled nad těmito institucemi zejména v oblasti likvidity, platební schopnosti, konsolidovaného dohledu, účetnictví, vnitřní kontroly atd. Na pobočky se bude v těchto oblastech vztahovat opatření ČNB k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému - část týkající se likvidity. Česká národní banka má rovněž stanoveny povinnosti v oblasti praní špinavých peněz. V rámci Evropské unie se na danou oblast vztahuje směrnice 91/308//ES. Tato směrnice ukládá jednotlivým státům zajistit plnění příslušných požadavků. Směrnice je založena na principu hostitelského dohledu, tj. že každý stát si sám hlídá, aby na jeho území nedocházelo k praní peněz. České národní bance byly v souladu se zákonem č. 61/1996 Sb., o zamezení legalizace výnosů z trestné činnosti, stanoveny kompetence, na jejichž základě je povinna kontrolovat identifikaci osob, uchovávání stanovených údajů a systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření k předcházení legalizace výnosů.

6. Jaké jsou další pravomoci ČNB vůči zahraničním osobám využívající výhod jednotné licence při jejich podnikání na území České republiky

Pobočka zahraniční osoby, která poskytuje činnosti na území České republiky v režimu jednotné licence, podléhá opatření přijatým Českou národní bankou v rámci její měnové politiky (tato opatření nesmějí být diskriminační).

Teoreticky jsou pravomoci České národní banky podle ustanovení § 5k zákona o bankách (v souladu se směrnicí 2000/12/ES) následující.

Česká národní banka může požádat zahraniční banku, pokud zjistí, že při poskytování služeb na území České republiky (ať již prostřednictvím pobočky nebo bez ní) porušuje ta ustanovení zákona o bankách (a k němu prováděcích předpisů), která se na ně vztahují, aby ukončila tento protiprávní stav (zjedнала nápravu). Pokud tak neučiní, požádá Česká národní banka orgán dohledu domovského státu, aby neprodleně přijal potřebná opatření k zajištění ukončení protiprávního stavu (netýká se to porušení těch ustanovení zákona, u nichž může Česká národní banka přijmout opatření přímo - např. zavedení účinného postupu pro vyřizování stížností klientů, porušení právních předpisů upravujících provoz platebního systému provozovaného Českou národní bankou, poskytování údajů, které jsou předmětem bankovního tajemství v zákonem stavených případech). Setrvává-li protiprávní stav, Česká národní banka nebo jiný orgán kompetentní v oblasti právních předpisů, které jsou porušovány, po předchozím informování orgánu dohledu domovského státu může přijmout potřebná opatření k ukončení protiprávního stavu a je-li to nutné, k ukončení činnosti instituce (osoby) na území České republiky. Česká národní banka se bude opírat při přijímání potřebných opatření o ustanovení § 26 odst. 1 písm. a) a c) zákona o bankách. Podle tohoto ustanovení je Česká národní banka jako orgán dohledu hostitelského státu oprávněna podle povahy zjištěného nedostatku vyžadovat, aby pobočka zahraniční banky se sídlem ve státě Evropské unie ve stanovené lhůtě zjedнала nápravu, např. aby omezila některé činnosti nebo aby ukončila provozování činnosti. Česká národní banka však není oprávněna změnit licenci takovéto pobočky, neboť princip jednotné licence principiálně nestojí na licenčním řízení (a ani licenci v rámci vzájemně uznávaných činností takovéto pobočky Česká národní banka neuděluje).

Nesnese-li věc odkladu, může Česká národní banka (resp. příslušný orgán) přijmout opatření na ochranu klientů banky, aniž by musela vyzývat banku nebo domovský orgán dohledu ke zjednání nápravy. Komise ES a orgán dohledu domovského státu jsou pak informovány o takovýchto opatřeních. Komise ES po konzultacích s dotčenými orgány dohledu může přikázat orgánu hostitelského státu, aby své opatření zrušil či změnil.

Příslušné orgány, včetně České národní banky, mohou přijmout potřebná opatření k zamezení či potrestání jednání na území České republiky, včetně opatření k ukončení činnosti osoby, pokud jsou porušovány právní předpisy České republiky v oblasti veřejného zájmu¹³⁾. V případě pobočky zahraniční banky v režimu jednotné licence např. jde-li o porušení:

- povinnosti zavedení účinného postupu pro vyřizování stížností klientů (§ 11 odst. 5 zákona o bankách),
- právních předpisů upravujících provoz platebního systému provozovaného Českou národní bankou (§ 20b), pokud je pobočka účastníkem tohoto systému,
- povinnosti provést opravné zúčtování bank (§ 20c zákona o bankách),
- ustanovení týkajícího se bankovního tajemství (§ 38 zákona o bankách),
- povinnosti poskytnout údaje podle § 38 odst. 2 až 6 zákona o bankách,
- ustanovení § 38a zákona o bankách, pokud se rozhodne využít možnosti bank vzájemně si poskytovat informace podle § 38a odst. 1 zákona o bankách,
- ustanovení zákona týkajícího se pojištění pohledávek, pokud pobočka využila možnosti jejich připojištění (§ 41m odst. 1 a 2 zákona o bankách),

¹³⁾ „Veřejný zájem“ není ve směrnici 2000/12/ES definován a je tedy nutné vycházet z judikatury Evropského soudního dvora. Pod tento pojem obecně spadá ochrana uživatelů služeb (spotřebitelů), ochrana národního finančního systému a ochrana věřitelů jako celku.

- ostatní právní předpisy, které se na pobočku zahraniční banky v režimu jednotné licence vztahují.

7. Jak bude prováděn výkon dohledu nad pobočkami tuzemských bank v režimu jednotné licence

Podle zákona o bankách činnost bank včetně jejich poboček na území cizího státu podléhá bankovnímu dohledu vykonávanému Českou národní bankou, včetně kontrol na místě. Výkon dohledu na místě bude prováděn standardním způsobem, jakým jsou prováděny kontroly v bankách se sídlem v České republice. Při zajištění výkonu dohledu nad pobočkou tuzemské banky, která poskytuje služby v jiném členském státě Evropské unie, může Česká národní banka rovněž požádat hostitelský orgán dohledu o provedení kontroly na místě v této pobočce.

Tuzemská banka působící na území jiného členského státu Evropské unie prostřednictvím pobočky nebo bez založení pobočky má podle zákona o bankách informační povinnost vůči České národní bance týkající se případných diskriminačních opatření na území tohoto hostitelského státu.

IV. Vliv vstupu ČR do EU na bankovní sektor, jeho strukturu a na úlohu bankovního dohledu

1. Jaký vliv bude mít vstup ČR do EU na trh bankovních služeb z krátkodobém horizontu

V krátkodobém horizontu vstup České republiky do Evropské tuzemský trh bankovních služeb téměř neovlivní, příp. lze očekávat mírný růst, protože:

- a) vstup České republiky do Evropské unie naplňuje očekávání zahraničních investorů i podniků. To by mělo podpořit jejich poptávku po službách tuzemských bank a poboček zahraničních bank - tento vývoj již nastal a předpokládáme další pozitivní vývoj v tomto směru,
- b) tento akt nic nemění na již dříve zavedeném, plně liberalizovaném režimu zakládání bankovních účtů v tuzemsku i v zahraničí. To znamená, že lze předpokládat, že ty právnické i fyzické osoby, pro něž bylo založení bankovních účtů u nerezidentských bank výhodné, už tyto účty u zahraničních bank mají,
- c) významně neovlivní ani korespondenční bankovníctví ani obchodování na devizových trzích a tuzemském kapitálovém trhu.

Na druhé straně bude docházet k rozvoji přeshraničního bankovníctví (cross-border services), což naopak rozsah tuzemského trhu bankovních služeb zmenšuje, protože tyto služby nabízejí licencované zahraniční banky a finanční instituce, aniž by v České republice zřídily své pobočky nebo dceřiné společnosti. Česká národní banka přitom předpokládá, že tuzemské banky a pobočky zahraničních bank se setkají s konkurencí zahraničních subjektů zejména u těch finančních služeb:

- a) při jejichž poskytování nepředstavuje fyzická přítomnost na tuzemském trhu zásadní komparativní výhodu, protože s nimi není spojeno významné úvěrové riziko a tedy ani velké nároky na sledování a analýzu bonity klienta,
- b) u nichž na tuzemském trhu existují nevyužitá příležitosti (mezery).

Nabídka přeshraničních finančních služeb tedy bude nejspíše směřovat do platebního styku a zúčtování, obchodování na účet klienta s finančními nástroji a také poskytování bankovních informací (jde o služby, které nejsou pro banku spojeny s rizikem a nevyžadují soustavné monitorování bonity klienta).

2. Jaké faktory ovlivňující trh bankovních služeb se uplatní v období do vstupu ČR do EMU

V období do vstupu České republiky do EMU budou pokračovat trendy, které se v České republice projevují již nyní:

- a) v návaznosti na příznivý dlouhodobý ekonomický vývoj růst disponibilních zdrojů podniků a domácností, jenž bude zvyšovat poptávku po bankovních službách,
- b) růst kvality a spektra produktů a služeb; zde je tuzemský trh díky radikálnímu vstupu renomovaných zahraničních bank do bankovního sektoru, jenž proběhl v uplynulé dekádě, na solidní úrovni a tento faktor bude působit ve prospěch jeho růstu,
- c) tlak na efektivnost provozu, výše provizí a poplatků účtovaných tuzemskými bankami a pobočkami zahraničních bank.

3. Jaké nejvýznamnější změny struktury bankovního sektoru se předpokládají

Struktura bankovního sektoru je dána počtem bank a poboček zahraničních bank. Princip jednotné licence může ve struktuře bankovního sektoru vyvolat tři typy změn:

- a) přeměnu dceřiných bank zahraničních bank na pobočky,
- b) vstup nových poboček zahraničních bank z členských států Evropské unie, které doposud na našem trhu nepůsobily,
- c) vstup tuzemských bank do členských států Evropské unie prostřednictvím zakládání poboček.

4. Jaké jsou možné důvody pro změnu dceřiné společnosti zahraniční banky na pobočku a možné důvody proti této změně

Rozhodnutí přeměnit banku na pobočku má strategickou povahu a je založeno na důkladné analýze přínosů a nákladů. Některé dceřiné společnosti zahraničních bank se patrně přemění na pobočky.

Přeměna dceřiné banky v pobočku automaticky vede k tomu, že vklady u pobočky se stávají pojištěnými v tom systému pojištění vkladů, v němž jsou pojištěny vklady mateřské banky (centrály). Vzhledem k tomu, že ve srovnání s některými zeměmi Evropské unie má Česká republika vyšší limit¹⁴⁾, mohlo by snížení standardu pojištění nepříznivě ovlivnit konkurenční pozici při nabídce vkladových produktů. Tento faktor však pravděpodobně nebude hrát významnou roli, v žádné zemi Evropské unie nikdy nehrál - žádná banka v Evropské unii se dosud nepřipojila. Rozdíly v pojištění pohledávek z vkladů mezi členskými státy Evropské unie nesmějí být podle zákona o bankách využívány v reklamě banky. Navíc pobočka může své vklady u Fondu pojištění vkladů připojistit na úroveň vkladů v tuzemských bankách.

¹⁴⁾ V ČR činí limit pro výplatu náhrad za pojištěné vklady ekvivalent 25 tis. EUR, tj. poněkud více než v Belgii, Nizozemí, Rakousku, SRN a v Británii, kde činí 20 resp. v posledním případě 22,2 tis EUR. Je to však výrazně méně než ve Francii (60 tis EUR) a v Itálii (cca 103 tis EUR). Údaje o zahraničí jsou uvedeny podle materiálu ECB: Deposit insurance – Nordic case, listopad 2003.

Mezi možné důvody přeměny na pobočku zejména patří:

- a) úspora nákladů (mzdových nákladů na vedení pobočky, na příspěvky pojištění vkladů, pokud systém v zemi je založen na tom, že příspěvek se hradí až v okamžiku, kdy je potřeba výplaty z fondu vkladů, na kapitál - pobočka nemusí držet kapitál apod.),
- b) zjednodušení regulace banky, kdy pobočka postupuje ve většině činností podle regulace centrály, může opět vést k úspoře nákladů např. v oblasti compliance,
- c) zjednodušení struktury finanční skupiny a nákladů spojených s požadavky konsolidovaného dohledu,
- d) zjednodušení řízení - činnost pobočky se přímo řídí dispozicemi představenstva banky nebo jiného orgánu v souladu s legislativou domácího státu,
- e) možnost vstupovat do transakcí s vyšší angažovaností, neboť limity se odvíjejí od kapitálu centrály,
- f) zjednodušení právního režimu fungování banky.

Mezi možné důvody setrvání dceřiné společnosti ve stávající právní formě patří:

- a) administrativní a časová náročnost, náklady na přeměnu společnosti,
- b) nutnost vypořádání podílů minoritních akcionářů (ČSOB, ČS a KB),
- c) případná ztráta dceřiné společnosti je hrazena pouze do výše jejího majetku (mateřská společnost za závazky dceřiné společnosti neručí),
- d) rozsáhlá pobočková síť, jejíž řízení může být efektivnější prostřednictvím dceřiné banky,
- e) zákonné požadavky na právní formu společnosti u některých činností (emitentem HZL může být pouze akciová společnost, příjemce státní podpory u stavebního spoření může být rovněž pouze a.s.),
- f) provozování finanční služby, která není obsažena v licenci mateřské banky, přičemž daná aktivita je na území České republiky natolik zajímavá, že by se banka jejího provozování nechtěla vzdát a současně tuto aktivitu nelze zastřešit jinou činností v rámci jednotné licence,
- g) zavedená obchodní firma (název).

5. Jaké jsou právní kroky spojené s přeměnou dceřiné společnosti zahraniční banky na pobočku zahraniční banky

Pokud by se zahraniční banka rozhodla pro přeměnu stávající dceřiné společnosti, která disponuje bankovní licencí, na svou pobočku, musela by:

- a) zřídit pobočku podnikající v České republice v režimu jednotné licence, tj. projít oznamovacím procesem podle zákona o bankách,
- b) převést aktivity a majetek dceřiné společnosti na pobočku podnikající v rámci jednotné licence, a to
 - ba) na základě smlouvy o prodeji podniku, smlouvy o prodeji pouze části podniku nebo
 - bb) na základě fúze s mateřskou zahraniční bankou (tento proces je poměrně náročný z administrativního, právního, časového i finančního hlediska a v daném případě, neboť jde o subjekty z různých jurisdikcí, by osoby zúčastněné na fúzi musely postupovat podle norem mezinárodního práva; s ohledem na tuto skutečnost jde spíše o teoretickou možnost),
- c) ukončit činnost dceřiné společnosti v souladu se zákonem o bankách vč. zániku licence a příslušnými ustanoveními obchodního zákoníku (dlouhodobá záležitost, ale v zásadě bez dopadu na klienty).

6. Jaké faktory ovlivní rozhodování dalších zahraničních bank z členských států EU o vstupu na území ČR a jaké faktory působí v neprospěch vstupu

Zřizování nových poboček zahraničních bank využívajících výhod jednotné licence by teoreticky mohlo ovlivnit stabilitu bankovního sektoru v pozitivním i negativním směru, především v závislosti na vlastnících těchto bankovních institucí, jejich obchodních plánech, resp. prostřednictvím přenosu případných rizik pramenících v zemích jejich původu a obchodních vazeb daných bank jako celku.

Pro vstup dosud neetablovaných zahraničních bank na tuzemský trh prostřednictvím nově založené pobočky hovoří tyto faktory:

- a) nadbytečné bankovní kapacity na trzích členských zemí Evropské unie a růst bohatství tuzemských domácností a podniků, jež zvýší poptávku po bankovních službách,
- b) zahraniční obchod a přímé zahraniční investice. Dosavadní zkušenosti totiž ukazují, že podstatným faktorem expanze banky do zahraničí je expanze jejích stávajících klientů na tuzemský trh formou vývozu nebo dovozu nebo formou přímé investice. Odstranění celních bariér podpoří další rozvoj zahraničního obchodu a bude stimulem i pro přímé zahraniční investice. Usnadní malým a středním podnikům z členských zemí Evropské unie přístup na tuzemský trh. To může zahraniční banky vést k rozhodnutí zřídit pobočku v České republice. Působení tohoto faktoru však není jednoznačné.

Proti vstupu dosud u nás neetablovaných zahraničních bank na tuzemský trh prostřednictvím nově založené pobočky hovoří tyto faktory:

- a) značná nepružnost teritoriální struktury zahraničního obchodu a fakt, že velmi dynamický nárůst zahraničního obchodu a masivní příliv zahraničních investic v uplynulých přibližně 5 letech proběhl bez zvýšení poptávky po bankovních licencích,
- b) hustá síť poboček tuzemských bank, která představuje velkou konkurenci,
- c) skutečnost, že moderní distribuční kanály zejména internetové bankovníctví výrazně zlepšují přístup k přeshraničním službám. Přitom tyto služby přinášejí zisk daleko rychleji než obchodní aktivity pobočky a navíc nejsou zatíženy rizikem, že se pobočce nepodaří získat přiměřený podíl na trhu.

Bilance výše uvedených faktorů provedená na základě současných informací ukazuje, že vznik několika zcela nových poboček vyloučit nelze, avšak masivní zájem o založení pobočky v České republice je velmi nepravděpodobný.

7. Jaké jsou reálné předpoklady expanze tuzemských bank do zahraničí

Růst bankovního sektoru bude tak jako dosud úzce svázán s domácí ekonomikou. Významná expanze stávajících bank do zahraničí je nepravděpodobná. Rozhodně nebude směřovat na přeplněný bankovní trh Evropské unie. V rámci rozšířené Evropské unie může být perspektivním směrem Maďarsko, Polsko a Slovensko. Slovinský trh se jeví jako vyspělý, ale poměrně malý a přeplněný. Protože však v bankovním sektoru mají dominantní roli velké zahraniční finanční skupiny, které již do těchto zemí většinou expandovaly, není důvod, aby tyto skupiny namísto přímé angažovanosti svých centrál využívaly k expanzi své střeoevropské akvizice.

8. *Jaké jsou hlavní závěry týkající se vstupu ČR do EU*

- 1) V krátkodobém horizontu nebude mít vstup České republiky do Evropské unie významný dopad ani na velikost tuzemského bankovního trhu ani na strukturu tuzemského bankovního sektoru. Stabilita bankovního sektoru by ovlivněna být neměla, neboť centrály současných i budoucích poboček operují v zemích Evropské unie, jejichž regulátoři vycházejí ze stejných principů výkonu dohledu, jaké jsou uplatňovány i v České republice.
- 2) V delším horizontu lze pravděpodobně očekávat:
 - a) nárůst objemu přeshraničních finančních operací, který však nebude tak velký, aby zvrátil dlouhodobý trend zvětšování tuzemského trhu bankovních služeb,
 - b) přeměnu některých dceřiných bank na pobočky zahraničních bank,
 - c) vznik několika zcela nových poboček, především v příhraničních oblastech,
 - d) nízký zájem o založení poboček našich bank v zahraničí,
 - e) stávající pobočky zahraničních bank, které přejdou do režimu jednotné licence nebudou již přispívat do Fondu pojištění vkladů a tím se sníží objem těchto prostředků použitelný pro případnou potřebu výplaty náhrady za pohledávky z vkladů oprávněným osobám, nicméně tato skutečnost nemá vliv na výplatu zákonem stanovených náhrad - viz otázka 11 části I,
 - f) vzroste význam mezinárodní spolupráce s partnery z Evropské unie při vlastním výkonu dohledu.

17. března 2004